

WLASSICS MINISZTER BESZÉDE.

Az idei költségvetés tárgyalásán annak a szokatlan jelenségnek voltunk tanúi, hogy a vallás- és közoktatásügyi tárca vitájában nem az egyházpolitika, hanem a közoktatásügy dominált. Azt hisszük, hogy ezt első sorban Wlassics miniszter irányításának köszönhetjük, a ki mindjárt bevezetőül bőségesen megadta a témát egy nagy közoktatásügyi, sőt mondhatni pædagogiai beszédben, mely utóbbi szintén szokatlan volt eddig a miniszteri székekből. A beszéd pædagogiai tartalma indít arra, hogy azzal — szintén szokatlanul — e helyen foglalkozzunk.

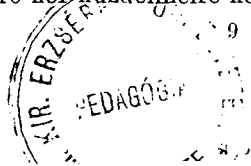
A beszéd bevezetéséből idézzük a következő pontokat:

«Nekem kötelességem, hogy a mennyire csak lehetséges, nap nap mellett előbbre vigyem hazám kulturális ügyét. (Általános élénk helyeslés.) Előbbre fajsúlyban, és előbbre annak ekszpanziv erejében is. (Zajos helyeslés.)

T. Ház! Elöttem mindig ott van az az intelem, hogy ennek az országnak kritikus ideje nem a nagy titáni erőfeszítések voltak, nem a tatárjárás, vagy a törökpusztítás, hanem az igazi kritikus idő az, a mikor számon kérik annak a nemzetnek kulturális értékét, a mikor számon kérik azt az összegyűjtött erőmennyiséget, és erőminőséget, a melyet be tudunk vetni a művelt világ verseny-mérlegébe. (Általános élénk helyeslés.)»

A magyar tanárság örömmel látja, hogy a kultúra vezetőjének a kultúra fontosságáról ily erős meggyőződése van, és szívesen ismeri el, hogy a miniszter működése rávall ezen meggyőződés erejére.

A miniszter egész beszédén áthuzódik és többször kifejeződik az a gondolat, hogy az iskolában a tanítási cél mellett a *nevelésnek* is elsőrendű fontossága van. Középiszkolai reformterveiben az a fölfogás vezet, «hogy a reá váró kor küzdelmeire kell az

iskolának tudásban, *jellemben, legfőképp akaraterőben* felvértetni az ifjúságot». A nevelési cél elérésének nagy akadályaként rámutat az iskolák *tulzsufoltságára*, kifejti ennek káros hatását s bizonyos resignatioval említi föl, hogy míg Franciaországban azon vitatkoznak, hogy 30-ban vagy 40-ben szabják-e meg egy osztály létszámának maximumát, addig nálunk olykor még a 70-nél sem lehet megállapodni. A nevelő hatás érvényesülésének megnehezítőjét látja a *szaktanítás* rendszerében is. Ez a rendszer a középiskolában nem mellőzhető ugyan, de a mellett is meg kell az iskola nevelői hivatását oldani, a mi végett lelkükre köti a tanároknak, hogy azzal, hogy «szakmámat előadtam», ne tekintsék befejezettnek iskolai kötelességüket, hanem foglalkozzanak minél többet az ifjakkal s ezen a téren egyesítsék a szakmájuk által szétválasztott erejüket. A mennyiben az iskola a nevelői cél megoldására önmagában elégtelen, kísérletet akar tenni a *szülői értekezletekkel*, egyelőre a gyakorló gymnasiumban, hogy ezzel elősegítse azt, hogy az iskolai és családi nevelés egymást támogassák. Méltó büszkeséggel hivatkozott rá a miniszter, hogy a continensen ő volt az első, a ki a *kötelező játékléltutánokat* rendszeresítette, a melyek nem csupán a testi nevelésnek, hanem általában a nevelésnek fontos tényezői. Rámutat később azokra a nagy és készséggel hozott áldozatokra, a melyekkel az állami iskolákban a *vallásos nevelést* előmozdítja. Végül a tanítóképzésről szólván, ismétli azokat a kijelentéseket, a melyeket az iskolák új rendtartási szabályzatát kísérő rendeletében a tanítóképzők nevelői hivatásáról hirdetett.*

Reformtervei során a miniszter először a *középiskolákkal* foglalkozik. Kimondja, hogy radicalis újításoknak ezen a téren nincs helye; ismerteti, hogy a nagy kulturnemzetek, a kik a kérdést szintén állandóan napi renden tartják, maguk is mennyire óvakodnak a kockázatos kísérletezéstől; rámutat arra, hogy ott is a nézetek azon elv körül látszanak koncentrálódni, a melyet ő tüzött ki a reform közelebbi céljául, t. i. az *egységes jogosítás* elve körül. A midőn ettől várja a reform további irányítását, egyuttal siet kijelenteni, hogy «a modern iskolában is gerincznek a humaniorákat tekinti s azoknak számüzésével teljesen lehetetlennek tartja a modern iskola felépítését. (Élénk helyeslés.)» Ismerteti a középiskolai tantervreformot, «mert az mindig eredmény,

* Lásd Magyar Pædagogia 1901. 57. lap

ha bármily kis mértékben el tudjuk érni, hogy az ifjúságnál a tanítás eredménye minél jobb, fajsúlyban minél nemesebb legyen». Ezért tökéletesíti folyton a *tanárképzést* is, melynek ismertetése folytán két örvendetes kijelentést tesz: egyik, hogy az Eötvös-collegiumhoz hasonló intézményt Kolozsvártt is szándékozik létesíteni; másik, hogy a tanárvizsgálati szabályzatot revideálni akarja a vizsgák apasztásával, mert most a sok vizsga miatt «a tanárjelölt nem mélyedhet el tanulmányaiban».

A *felsőbb oktatásról* szólva felsorolja e téren tett intézkedéseit és bejelenti, hogy «egy perczig sem tér el attól a programjától, hogy az egyetemi oktatás törvény által szabályoztassék.» A jogi szakoktatás reformjára vonatkozó terveit terjesztette azután elő, a melyekre nem térünk ki, hogy annál részletesebben idézhessük azt, a mit a *polgáriskolai* reform fontos kérdéséről mondott. Beszédének ez a része így szól:

«T. képviselőház! Még a polgári iskoláról akarok annyit mondani, hogy bár ezek mai meg nem reformált rendszerükben is nagyon keresett iskolák, hisz 17—18,000 ifju és 23—24,000 leány nyeri a polgári iskolában kiképeztetését, mégis szigoruan ragaszkodom a polgári iskolák reformtervéhez. (Helyeslés.) El is mondhatom a reform alapelveit. (Halljuk! Halljuk!) Lesz egy négyosztályu polgári iskola, a mely mint önálló szervezetü befejezett egész és mint népoktatási intézet fog működni. Ezen négy osztály fölé jön három osztály, az ú. n. felső polgári iskolák.

Ennek a felsőnek kettős lesz a feladata. Az egyik, hogy mindazokra a közszolgálati ágakra képesítsen, a melyekre jelenleg megfelelő iskola hiányában a középiskola és a felső kereskedelmi iskola képesít; a másik feladata a közélethez szükséges általános műveltségnek a megszerzése azok számára, a kik felső oktatásban nem részesülnek, a kik egyetemi, műegyetemi s általában felső iskolai kiképzésre nem akarnak menni.

T. képviselőház! Igen gyakran hallom t. képviselőtársaimtól is, másoktól is, hogy nagyon sokan járnak a gymnasiumokba, s nem járnak más intézetekbe; azután, mikor a reformra kerül a sor — és itt vádolom t. kollegáimat is, de érzem azt, hogy legjobb akarattal tárczájuk iránt tanusított ügybuzgalomból teszik — mikor a reformra kerül a sor, hogy vajon annak a polgári iskolának adjunk-e valami képesítési jogot, mindig azt mondják, mégis csak jobb a gymnasiumi képesítés és így lemond a polgáriról.

Ennek következtében, mikor azokat a dolgokat kell megállapítani, melyek a minősítési törvénybe tartoznak, nagyobb körben kell biztosí-

tani a polgári iskola képesítő anyagát. Én beismerem teljesen annak az igazságát, hogy tudományos pályára helyesebben és jobban készít elő a gymnasium úgy, hogy minden állásra az egyes reszortokban a polgári iskolának azt a feljogosítást nem adhatjuk meg, de ha ezt tullozzuk és a reformált polgári iskolának sem adjuk meg a kellő képesítési kört, úgy természetes, hogy a gymnasium lesz mindig az, a mely túlnépeséssé válik. (Igaz! Ugy van!)

A reform e tekintetben lassabban megy két okból: ezt is egész nyíltan tárgyalom. A reform kapcsolatban van a minősítési törvénynyel, tehát valamennyi minisztertársammal kell tárgyalnom azt a kérdést; az ilyen kérdések pedig természetesen nem mehetnek olyan gyorsan, mint mikor egy miniszter hatáskörétől függ valamely ügy elintézése. De ott van az egy évi önkéntesség is, a melyre nézve tárgyalásban állok a hadügyminiszter ural, mert én úgy óhajtom a felső polgári iskolát létesíteni, hogy arra az egyévi önkéntesség kedvezménye kiterjesztessék. (Általános helyeslés.) Mert ezzel a kereskedelmi iskolákat, a melyekbe most épen az egyéves önkéntesség kedvezménye miatt tulsokan járnak, saját feladatainak vissza lehet adni. (Helyeslés.) És viszont azt is hiszem, hogy le lehet terelni a gymnasiumokat is a túlnépesedéstől, mert hisz igen sokan vannak, mutatja a kereskedelmi iskolák nagy látogatottsága, a kik nem pusztán a kereskedelmi czélok, hanem csakis az egyévi önkéntességi jog kedvezményének elérése czéljából járnak a kereskedelmi iskolába.

Addig is, míg a reform keresztülvihető, a polgári iskola terén megtettem azt, a mit megtehetőnek tartottam; az iskolaszékek és gondnokságok számára kiadott utasítást megváltoztattam, itt is ugyanabból a pædagogiai elvből indulva ki, a melyet a népiskolákra vonatkozólag voltam bátor előadni, hogy tudniillik az iskola beléletébe ne avatkozzanak bele a gondnokságok. (Helyeslés.) A tanulmányi ügyek vezetését tehát új alapon rendeztem. A kézügyességi oktatásra sulyt helyeztem és némely városban a polgári iskolával kapcsolatban a kézügyességi oktatást fentartva, így: Kassán, Beszterczén, Resiczabányán, Oraviczán, Galgóczon, Dobsinán, Szombathelyen stb. — taníttattam kézimunkára a polgári iskolai tanítókat is, erre nézve számukra tanfolyamot tartottam. (Helyeslés.) Volt ilyen Szegeden és aztán Beszterczebányán is. Így tehát addig is, a míg a polgári iskolai reform a ház elé jöhet, a mi remélem, — az akadályok elháríttatván, — meg fog történni, megtettem a szükséges intézkedéseket és mint előbb is említeni voltam szerencsés, azért nagyon keresett az iskola mai szervezetében is.»

E nyilatkozat mutatja, hogy a miniszternek a polgáriszkolai reform szükségességéről való meggyőződése megingathatatlanul áll, nem térítik el attól a reformnak elég jelentékeny akadályai, a

melyeket eddig is sejtettünk, s a melyekre a miniszter őszintén rámutatott. A reformtervet úgy körvonalozza, a mint a Közokt. Tanács javaslatából ismeretes, azonban egy kedvező árnyalati különbséget mégis mutat, ugyanazt, a mit már a Tanács tanterv-javaslatából is ki lehetett olvasni, hogy t. i. az ú. n. felső tagozat «szakszerű» irányát nem hangsúlyozza, sőt e helyett kiemeli ezen tagozatnak is általánosan képző jellemét. Ezzel épen az az elvi különbség esik el, mely a kettős tagozatot igazolná, mert hiszen a «népoktatási» jelző összefér az általános képző irányzattal. Ugy látszik, hogy már nem a tanulmányi irányzat különbsége, hanem tanügy politikai szempontok miatt tartatik fenn a két tagozat, talán azért, hogy az alsó tagozat «népoktatási» jelzője alapján fenntartassék erre nézve a községek iskolaállítási kötelezettsége. Azt hisszük azonban, hogy ennek módját lehet találni a különben egységes irányzatú iskola egységének megbontása nélkül is. Kiemeli a miniszter azt is, hogy már az organicus reform előtt részletintézkedéseivel előkészíti az átalakulást. Ebben az irányban az utóbbi időben még többet tett, mint a mennyit beszédében föl-
említ.

A *felsőbb leányiskolákról* épen azt emeli ki a miniszter, hogy az új tanterv szerint egységes tanfolyamú lesz, önálló czéllal, különböző úgy a leánygymnasiumtól, mint a polgári leányiskolától. Leánygymnasium állítását az állam részéről ma még nem tartja szükségesnek.

A *népiskolai* ügy fejlesztése terén igen sok jelentékeny intézkedésére mutathat rá. Ilyenek a készülő *új tanterv*, a *hiányos* népiskoláknak teljessékké fejlesztése, a *gazdasági ismétlő iskolák*, az új *gondnoksági* utasítás, a jelentékeny népiskolai *építkezések*, a beiratási díjaknak *ifjúsági és tanítói könyvtárakra* való fordítása, és az *államosítás* kiterjesztése. Ez utóbbi kérdésben a következőket mondta a miniszter:

«Az állami elemi népiskolák szervezésénél azokat az irányelveket követem, a melyeket a t. képviselőház előtt többször volt szerencsém kifejteni, és a melyeket röviden az ú. n. párhuzamos politikának neveztem, azaz, hogy felállítom a népiskolákat, vegyes, tiszta magyar és tiszta nemzetiségi vidékeken. De t. Ház, tekintélyes helyről, a sajtóban is egyszer szememre vetették, hogy tulságosan protezsálok a magyar vidékeket. (Helyeslés jobb felől.) Hogy tulságos súlyt fektetek a tiszta magyar vidékekre és ennek folytán elhanyagolom a nemzetiségi vidékeket. Hát

t. képviselőház, én nem hanyagolom el a nemzetiségi vidékeket, de soha sem csináltam titkot abból, sőt egyenesen politikám egyik sarkelvévé tettem azt, hogy én a magyar fajnak kulturális sulyát akarom emelni. (Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon.) Mert ha azt mondjuk mindig, hogy ennek a nemzetnek, és ennek az államnak magyarnak kell lennie, a magyar legyen az, a mely vezessen: hát ha a kulturális fajsulyát elhanyagoljuk, minő értékkel bír ez a magyarság ugyszólván az állami, nemzeti és társadalmi életre? (Úgy van! jobbfelől.)

De mivel azt vettem észre, hogy a beiskolázott magyar gyermekek száma nincs arányban a többi nemzetiségek beiskolázott gyermekeinek számarányával, igenis, én bizonyos tekintetben a magyar vidékeket — hogy úgy fejezzem ki magamat — protegálom. (Helyeslés jobbfelől.) De azért, t. képviselőház ez nem áll úgy, hogy a nemzetiségi vidékek elhanyagoltatnak, mert pl. utóbb is 297 állami iskola közül 247 községben tiszta magyar volt 97, vegyes és tiszta nemzetiségi 150 község».

Megvalljuk, hogy ez idézet végén közölt adatok — szerény nézetünk szerint — még tulságosan is megvédik a minisztert a magyarság protegálásának a vádjával szemben. Hiszen azok szerint az új állami iskolákkal ellátott községeknek csak 39%-a esik tiszta magyar vidékekre, holott a magyarság számaránya az országban 50%. Igaz, hogy a vegyes vidékek számbavétele erősíteni fogná a magyarság számarányát, de az is igaz, hogy a magyar kultúra érdekében csak az az egészen *biztos* befektetés, a mi a magyar faj kulturájának emelésére fordítatik. A kétesebb befektetésekkel várhatunk addig, a míg azokra is jut erőnk.

Végül megemlékezik még a miniszter a tanítóképzés terén véghez vitt és folyamatban levő reformjairól, melyek folyóiratunkban annak idején ismertetve voltak, s azután a következő szavakkal fejezi be működéséről világos képet rajzoló beszédét:

«Csak arra kérem a t. képviselőházat, hogy a midőn meg méltóztatik itélni intézkedéseim és általában munkám sorozatát, legyenek szivesek benne felismerni azt, hogy mindez egy egységes gondolattól, attól a gondolattól van vezéreltetve, hogy itt, ebben az országban megteremthessük a magyar egységes társadalmat és a magyar egységes társadalom alapján a hatalmas magyar nemzeti államot. (Általános, élénk helyeslés és tetszés.) Ezt a gondolatot én kicsiny és nagy reformnál, jelentékeny és nem jelentékeny intézkedésnél egy perczre sem tévesztem szem elől. (Általános helyeslés.) Csak arra kérem a t. Házat, hogy a mikor a magyar kulturának ügyéről és érdekeiről van szó, a mennyire emberileg lehetséges, tegyük félre a pártoskodást és a széthuzást. (Élénk helyeslés.) Méltóztassanak elhinni, hogy nem a kormányok fogják megoldani a

magyar kultúra problémáját; az csak az egész nemzet együttes erejével és munkájával lesz megoldható. Ebben a reményben és óhajban ajánlom a költségvetés elfogadását. (Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés.)»

AZ ACTIÓK ÜGYE.

Minden dolognak atyja a harez, mondja Herakleitos, görög bölcselelő. Én pedig azt mondom: a vélemények harcából kerül ki győztesen az, a mire minden becsületes kutató törekszik, az egyszerű szinigazság, a ἀπλοῦς ὁ λόγος.² Másrészt azt tartom, a mit Marcus Aurelius Antoninus, a bölcselelő római császár mond fent a Vág folyó partján szerzett görög nyelvű elmélkedéseinek («Magáról és magához») 6-ik könyvében: «Ha valaki engem meg tud csáfolni és győzni arról, hogy helytelenül vélekedem vagy cselekszem, örömet részére állok. Ugyanis az igazságot keresem, melyben még soha senki nem csalatkozott. En tehát ezt és csupán ezt cselekszem, kötelességszerűleg, s ettől engem senki el nem tántorít.»

Ezzel a két mondással jelzem álláspontomat, midőn a magam igaza mellett kell síkra szállanom.

I.

Tárgyamra térve, előzményképen fölemlítem, hogy nem akartam Körösi úrral vitába bocsátkozni. Az én czéлом ugyanis temesvári felolvasásommal az volt, hogy az actiók ellen a külföldön elhangzott kifogásokat vagy véleményeket bemutassam tanítótársaimnak, a kik talán nem eléggé tájékozottak a kérdés irodalmában, vagy ha tájékozottak, a magam világításában s birálatában állítsam azokat szemök elé. E végből visszamentem a kérdés történetére nálunk is, hogy ekkép megmutassam, hogy készségesen méltánylom minden embernek a véleményét, s ha csak egy porszemmel járult is valaki a kérdés megvilágításához, tisztelettel emlékezem meg róla. Egyedüli érdememet tehát csupán ebben az anyag-gyűjtésben keresem; ellenben azt, hogy az actiókat, pláne helyes értelmezésekben, megdöntsem és számkivesssem vagy ki-